

قوانین و مقررات حاکم بر «احوال شخصیه» در ایران

احوال شخصیه به مجموعه صفات انسان گفته می‌شود که به اعتبار آن‌ها یک شخص در اجتماع دارای حق و حقوق می‌شود و آن را اعمال و اجرا می‌کند.

احوال شخصیه به مجموعه صفات انسان گفته می‌شود که به اعتبار آن‌ها یک شخص در اجتماع دارای حق و حقوق می‌شود و آن را اعمال و اجرا می‌کند. مصادیقی که برای «احوال شخصیه» در حقوق ایران می‌توان در نظر گرفت، مستفاد موادی مانند ماده ۶ و ۷ قانون مدنی و اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی و «ماده واحده اجازه رعایت احوال شخصیه ایرانیان غیرشیعه» است که در آن‌ها اموری از قبیل، نکاح، طلاق، ارث، وصیت، اهلیت و فرزندخواندگی به عنوان مصادیق «احوال شخصیه» تعیین شده‌اند.

به گزارش «تابناک» احوال شخصیه مجموعه‌ای از اوصاف مربوط به شخصیت انسان، صرف نظر از شغل و مقام او در اجتماع بوده که این اوصاف قابل تقویم و مبادله با پول نیست و از حیث حقوق مدنی، آثاری بر آن مترتب است. از جمله احوال شخصیه می‌توان به ازدواج، طلاق و نسب اشاره کرد.

احوال شخصیه از وضعیت و اهلیت تشکیل می‌شود، وضعیت شامل اوصافی است که حقوق و تکالیفی برای انسان ایجاد می‌کند؛ مانند سن، جنسیت، ملیت، مجرد یا تاهل. اهلیت نیز توانایی دارا شدن حق یا اجرای آن را می‌گویند.

اهلیت با وضعیت در ارتباط است. به عنوان مثال، صغیر حق ازدواج یا طلاق ندارد یا تبعه خارجی، حق برخی فعالیت‌های اقتصادی یا سیاسی را ندارد.

تا پیش از انقلاب فرانسه و تدوین کد ناپلئون، اقامتگاه شخص، قوانین حاکم بر احوال شخصیه را تعیین می‌کرد، اما پس از انقلاب فرانسه، پیدایش نظریه تابعیت موجب شد اتباع خارجی در احوال شخصیه، تابع قانون کشور متبوع خود باشند و کشور های دیگر نیز از نویسندگان قانون مدنی فرانسه پیروی کردند.

شیوه های مختلف برخورد با احوال شخصیه

در دنیا، به دو شیوه مختلف با احوال شخصیه برخورد می‌شود، برای تعیین قانون حاکم بر احوال شخصیه در حقوق کشور های مختلف معمولاً یکی از دو عامل اقامتگاه و تابعیت مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ برخی کشور ها از قبیل: انگلستان، آمریکا و سوییس، قانون اقامتگاه را در خصوص احوال شخصیه افراد حاکم می‌دانند و در برخی کشور ها مانند فرانسه و ایران، قانون دولت متبوع حاکم است.

قانونگذار جمهوری اسلامی ایران در مواد ۵، ۶ و ۷ قانون مدنی، تصریح کرده است که اتباع ایران در هر کجای دنیا که زندگی کنند، از حیث احوال شخصیه و ارث، مشمول قانون ایران هستند همچنین اتباع خارجی که در ایران زندگی می‌کنند در حدود و معاهدات و به شرط رفتار متقابل، در مسایل مربوط به احوال شخصیه، تابع قانون کشور متبوع خود هستند.

در ایران علاوه بر اتباع خارجه، کسانی که تابع مذاهب شناخته شده‌ای مانند زیدی، حنبلی، شافعی و مالکی هستند و نیز مسیحیان و کلیمیان، در احوال شخصیه تابع مقررات مذاهب و ادیان خود هستند.

ایرانیان مقیم خارج از کشور، در احوال شخصیه تابع قوانین ایران هستند

به صراحت ماده ۶ قانون مدنی، ایرانیانی که مقیم خارج از کشور هستند، در احوال شخصیه تابع قوانین ایران هستند.

برای رسمیت یافتن و برخوردار شدن از حقوق و تکالیف قانونی، ایرانیان باید تشریفاتى مانند حضور در یکی از دفاتر ازدواج و طلاق و انعقاد عقد نکاح یا جاری شدن صیغه طلاق و پس از آن ثبت در دفاتر مخصوص و اعلام گزارش آن به اداره ثبت احوال مربوطه جهت ثبت در دفاتر کل سجل احوال را انجام دهند.

همچنین کسانی که در خارج از ایران ساکنند، از طریق وزارت امور خارجه، برای آن‌ها در سفارتخانه‌های ایران، بخشی به نام کنسولگری در نظر گرفته شده است که وظیفه انجام امور مربوط به ازدواج و طلاق را بر عهده دارند و جهت تسهیل در انجام امور اداری ایرانیان مقیم خارج از کشور، تجهیز شده‌اند.

کنسولگری مربوطه پس از ثبت موضوع، گزارشی از مآوقع را به نهاد‌ها و سازمان‌های مربوطه در ایران جهت ثبت در دفاتر کل ارسال می‌کنند.

احوال شخصیه در قانون اساسی

بر اساس اصل دوازدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی، دین رسمی ایران اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی الابد تغییرناپذیر است. همچنین پیروان مذاهب دیگر اسلامی در انجام دادن مراسم مذهبی طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها طبق آن مذهب و با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب خواهد بود.

اصل سیزدهم قانون اساسی نیز مقرر کرده است: «ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند.»